

Szemadám György

Laudáció

Prutkay Péter akadémiai székfoglalójához (2014. 01. 17.)

Hadd kezdjem azzal, hogy 2000-ben alkalmam nyílt megnyitni Prutkay Péter kiállítását a Miskolci Galériában. Ez számomra különleges alkalom volt, mert mi, Prutkay Péterrel kívülről jöttünk a képzőművész szakmába, és ez az árral szemben úszás az embert hálássá teszi a legkisebb gesztus iránt is. Mindkettőnk számára nagy megtiszteltetés volt, hogy a grafika fővárosában Prutkay Péter kiállíthatott, és én megnyithattam a kiállítását. A megtisztelő felkérésre számomra némiképpen árnyékot vetett, hogy másfél évtizeddel korábban, mialatt évekig középiskolás alkotótábort vezettem Miskolcon, a belügy a legszorosabb K-megfigyelés alatt tartott, amelynek következtében ki is rúgtak. Ezután sokáig álmodni sem mertem arról, hogy még egyszer betegyem a lábamat a városba, ahol többrendbeli bűnösnek nyilvánítottak.

Az akkor elhangzott megnyitó szövegben nyoma maradt ennek a feszültségnek és egyfajta sértettségnek is, amire nem vagyok büszke, de máig vállalom:

„Valaha azt hittem, hogy adott közösségnek, népnek és szándékoltan használok itt az oly sokak számára irritáló szót, nemzetnek több törődést kell tanúsítania azon alkotó emberek iránt, akik nem pusztán egy adott poszton állva teljesítik jól vagy rosszul bakteri, adóellenőri, miniszteri, stb. tevékenységüket, és akik bármikor kicserélhetők, behelyettesíthetők egy másik emberrel, hanem azok iránt, akik olyasmit hoznak létre, amit kizárólag csak ők tudnak létrehozni. Magyarul: akik nem csereszabatosak, és akiknek teljesítménye nélkülük már nem folytatható. Vajon, Hamvas Béla, Várkonyi Nándor, Bartók Béla, Márai Sándor, Nagy László, Latinovits Zoltán, Kondor Béla és a többiek, meg az általam nem ismert feltalálók, kutatók és tudósok élhettek-e úgy itt, hogy szellemi értelemben élvezhették volna azt a védelmet, ami a természetvédelem síkján egy közepesen kulturált országban minden ritkának mondható állatfajnak kijár?

Sok időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy rájöjjenek, az úgynevezett modern társadalmakban a szellemi élet, illetve az azt helyettesítő manipulációs gépezet nem természetvédelmi területek fenntartásában, hanem tenyészetek létrehozásában és üzemeltetésében érdekelt. Nem a kipusztuló félben lévő hódok, medvék, hiúzok, kócsagok és ragadozó madarak óvása a célja, hanem olyan iparszerű csirketelepek felépítése, amelyekben tökéletesen egyforma, fehér, egyedi tulajdonságaik tökéletes hiánya miatt élőlényeknek is alig nevezhető leghorn csirkék gyárthatók.

Másként fogalmazva: a hála Istennek végre búcsúzó XX. század tökéletesen dezorientálódva és a minőség iránti érzékenységet elvesztve, a mennyiség tobzódásában élte ki magát, a tömegtermelésben és főleg a tömegember termelésében. Minden ponton a minél több, annál jobb eszméje jelent meg iránymutató jelszóként, aminek napjainkban az egyik legpregnansabb

megnyilvánulása az a szemétáradat, amit a televíziós csatornák öntenek cinikus módon, vállvonogatva és röhögve azon a címen a nyakunkba, hogy ez kell a legtöbb embernek.

Közben pedig a kulisszák mögött megindult a ritkaságokra való vadászat.

Vagy elemi erejű gyűlöletből vagy ösztönösen, mint ahogy a fehér leghorn csirkék is percek alatt halálra csipdesik azt a társukat, amelyiknek egyetlen más színű tolla is van. Vagy a mennyiségi mánia eszelős gyújtószenvédélye miatt ölnek.

Mit keresünk mi itt? – néz körül a néhány, ilyen-olyan sérülésekkel dekorált túlélő. Mit keresünk mi itt, a 2000. évben Miskolcon, Prutkay Péterrel, akivel egyidősek vagyunk, és akivel ugyanabból a művészársaságból indultunk még abban az időben, amikor kisebb életveszélynek, de rendőri atrocitásoknak mindenképpen kitettük volna magunkat, ha idemerészkedünk? Mindezt persze most némi elégtétellel mondom el, ám nem öncélúan, hanem azért, hogy éreztessem: miféle életút áll egy olyan egyáltalán nem csereszabatos művész mögött, aki mégis lábon maradt. És ne tévessze meg önöket a szemüveg, a szerénység és a félszeg mosoly.

Prutkay Péter az egyik legkeményebb fából faragott ember, akit ismerek. Mindig a saját útját járta konok kitartással, megalkuvások nélkül, ereje legjavát nyújtva. A kívülálló úgy hinné, hogy a hihetetlen szakmai tökélytel megálmodott Prutkay Péter-féle emberek már így születnek. Mondjuk, mint az az angol pályatársunk, aki tehetséges ember lévén jó lovas volt, természetesen négy nyelven társalgott, szerették a nők és egyszerre csak észrevették a környezetében, hogy remek akvarellista is. Nos, itt ebben a furcsa világban mindez nem így működött.

Prutkay Péter, mint annyi más kortársunk, s persze köztük én magam is, nem úgy lett művész, hogy kiválasztódott, hanem úgy, hogy önmaga akart lenni, ezért menekülni kényszerült, s számára ez volt az egyetlen kitörési pont. Ne értsék félre, amit most mondok, de ha egy olyan ember, mint amilyen Prutkay Péter, úgy döntött volna, hogy ökölvívó, pap vagy matematikus lesz, ugyanerre a színvonalra jutott volna el.

Prutkay Péter a képzőművész szakma belső értékrendje szerint is az egyik legkiválóbb mestere a sokszorosító grafikának, s ez még talán a pár évvel ezelőtt megkapott Munkácsy-díjnál is többet ér. Az én szememben azonban mindennél többet számít, hogy Prutkay Péter folyamatosan árral szemben úszva előzött le sokakat, s ez nem éppen elhanyagolható teljesítmény. Magam sem értem, hogyan csinálja. Talán a tántoríthatatlansága és az alapossága mindennek a kulcsa. Vagy az a rejtélyes képessége, amely révén átlát a dolgokon.

S talán ez utóbbi az, ahol meg kell állni, mert Prutkay Péter olyan képességgel rendelkezik, ami az egész magyar képzőművész szakmában nagy-nagy ritkaság. Tudniillik hogy igazi művész, de ezzel együtt olyan politikus alkat is, akinek társadalmi és morális érzékenysége egyáltalán nem valamiféle programművészet sallangja, hanem éppen annak az árral szembeni úszásnak a megélt tapasztalata, amelyről a fentiekben beszéltem.

1977-ben, nem tévedés, 1977-ben készült például az a munkája, amelynek címében leszögezi, hogy azért '56, mert nem engedünk a '48-ból. Valljuk be, kevesen készítettek akkoriban ilyen című grafikát.

De szeretem azt a munkáját is, amelyen talán egy lexikon címszóba a hatalmi jelvények, a jogar és a püspöki pásztorbot és a többi hagyományos attribútum mellé oda applikája a maga idején „Kádár-kolbásznak” becézett gumibotot is. Csak Prutkay készíthetett olyan kollázst, amelyben együtt szerepel néhány olyan sokatmondó talált tárgy, mint például a Magyar-Szovjet Baráti Társaság tagkönyve, amelyben a tagdíj befizetését igazoló bélyegek csak 1956 októberéig sorjáznak. És csak ő fedezhette fel, hogy az esti egyetem elvégzését egy párttagkönyv-bemondás alapján is lehet igazolni. De ugyancsak ő az egyetlen, akinek máig fontos az amerikai nép '56-os adománya, a lefözlött tejpor. Vagy az, hogy volt egy időszak, amikor a November 7-e tér nem tudta még eldönteni, hogy ő most már lehet-e ismét az Oktogon, és hogy a Lenin körútba vagy a Teréz körútba torkollik-e. És akkor még nem is szóltam a fotóiról. Például arról a fantasztikusan feldíszített hajléktalanról, akit a Postabank előtt fényképezett le.

Szóval azt szeretem én ezekben a munkákban, hogy nem ilyen-olyan politikai rendszerekről, ne adj' isten pártokról szólnak, hanem - és vigyázat, itt most nagy szavakat használok - a hitről, a hazafiságról, a gerinctörő hatalom természetéről, az emberi gyávaságról, a sunyi ügyeskedésről, a megalázottságról és a legújabb idők zavarodott kétarcúságáról.

Prutkay Pétertől mi sem áll távolabb, mint a ma oly divatos odamondogatás, amellyel úgynevezett kulturális műsorok és egyéb kulturálisnak nevezett produkciók élnek. Nála nincs helye sem a túlfűtött indulatoknak, sem a viccelődésnek. A Prutkay-grafikák rezignált és elegáns szarkazmusa egy elhivatott és ihletett kor- és kórboncnok munkái, amelyek hihetetlen szakmai precizitással figyelnek minden apróságra. S már csak ezért sem lehet az embernek egy szemernyi kételye sem afelől, hogy elsősorban is az együttérzés, az emberség és a szeretet irányítja minden mozdulatát. Meg az a tisztelet, amely elképzelhetetlennek tartja ebben az Isten teremtette, ember gyalázta világban a ma oly divatos felületes jópofáskodást. Persze, ő is, mint oly sokan, egy nagy meleg fészekbe vágyik, ahogyan ezt egy igen régen, általam készített interjúban elmondta. Ám ő a megszállott fészek- és tojásgyűjtő nagyon is jól tudja, hogy a tűzfészkek és tojásgránátok századában csupán illúzió Tamási Áron Ábeljének feledhetetlen mondata, mely szerint „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”

Most itt, Miskolcon, a grafika fővárosában egy pillanatra Prutkay Péter otthon lehetett, és ezért nyilván köszönet illet mindenkit, akinek ehhez köze volt, de gyanítom, Prutkay Péter tudja, hogy mindez pillanatnyi illúzió, hisz hol van az a természetvédelmi terület, az a nagy meleg fészek, az az otthonossá tett világ, az a haza, amit valaha megálmodtak '48-as őszeink?

Persze, jól tudjuk, nem is erről szól ez a játszma, hanem arról, hogy az ember ellenszélben is megy tántoríthatatlanul és alaposan, s ha nem is tévedhetetlenül, de megtéveszthetetlenül. Persze,

kevés ember engedheti meg magának ezt a külön utasságot. Prutkay Péter megengedheti, mert van mibe kapaszkodnia, saját emberi és szakmai tisztességébe.”

Ez volt tehát az a megnyitó szöveg, amit 2000-ben Miskolcon elmondtam. Nem tudom, kell-e illusztrálnom, hogy milyen hatást keltett, néha az ember még akkor is érzékenységeket sért, hogy ha nem akar. Nem volt jó helyen ez a beszéd, azt hiszem, és azóta természetesen nem is hívnak meg Miskolcra, de úgy látszik, hogy azért 15 évenként egyszer előfordulhat még talán ez is.

Mindenesetre Prutkay Péternek annyit szeretnék mondani, hogy most mintha elkezdődött volna a kulturális rendszerváltoztatás is, s azt hiszem, hogy ha nem is egy nagy meleg fészekbe, de valamilyen módon otthonra találhatott a Magyar Művészeti Akadémián, amely éppen azért jött létre, hogy természetvédelmi terület legyen a magyar kultúra védelmében. Köszönöm, hogy meghallgattak.

MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA